

ПРИЙОМИ СТИМУЛЮВАННЯ ПОЗИТИВНИХ ЕМОЦІЙ СТУДЕНТІВ В ДИСТАНЦІЙНОМУ НАВЧАННІ

Твердохлебова Н. Є.

Україна, м. Харків, Національний технічний інститут «Харківський політехнічний університет»

тел. 400-613, E-mail: natatv@kpi.kharkov.ua

Subject approach of the report – methodology and practise of Distance Education. Author – a psychologist of Research Laboratory of Distance Education, National Technical Institute “Kharkov Polytechnical Institute”.

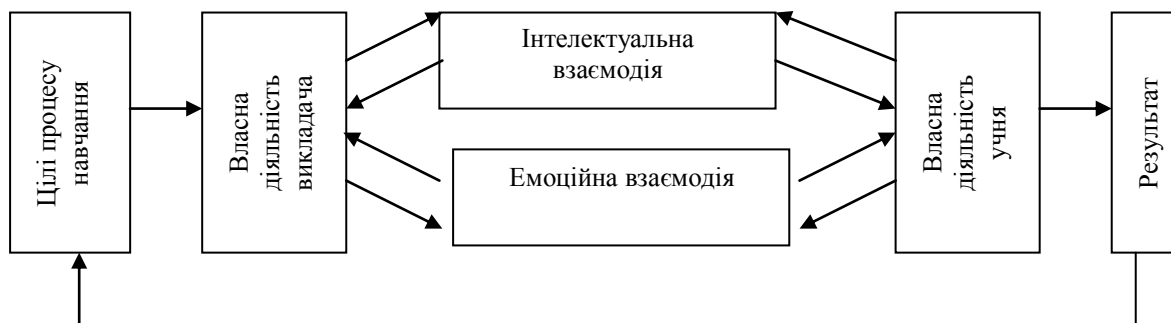
The article contains information about influence of emotions on the information learning process of students in distance learning. The accent is made on using verbal activation of emotions, such as problem questions, searching for idea of disagreements “take-off” that appear, checking the truth of obtained results and so on.

The activity of tutor and student is carried out mainly using intellectual and emotional interaction between them, and the result of learning is connected with the learning process objective. To provide the highest activity of students the next forms are given: working with information processing, dialogue, learning discussions, teleconferences and so on. Some methods of interest stimulating are given, one of them is the situation of success. One of the pedagogical systems, transformed in distance education, is presented.

Some aspects that differ distance education from traditional are marked out.

Питання про характер впливу позитивних і негативних емоцій на процес та результати дистанційного навчання має велике практичне значення для педагогічної практики. В процесі дистанційного навчання студент відтворює певні образи і поняття, які супроводжуються “почуттям ефективності” /або “неефективності”/, мають визначений чуттєвий тон та емоційну пофарбованість. Продуктивна роль емоцій в дистанційному навчанні полягає в забезпеченні регуляції діяльності на мотиваційно-смысловому рівні. Внутрішні емоційні сигнали повідомляють суб'єкту про ступінь відповідності явищ, які ним сприймаються, та результатів діяльності його потребам, мотивам, інтересам, настановам і переконанням. Навіть тоді, коли людина у спокої не зазнає явних та помітних афективних переживань, її емоції помітно впливають на актуалізацію в пам'яті тих або інших когнітивних схем і еталонів, беруть участь в процесі зародження, висування та перевірки гіпотез, в прийнятті того або іншого рішення.

В.Я.Сквирський представляє педагогічну систему в такому вигляді:

Ця система має місце в дистанційному навчанні. Співробітниками Проблемної лабораторії дистанційного навчання Національного технічного університету “Харківський політехнічний інститут” проводяться дистанційні курси з різних дисциплін та напрямків. Практикою проведення таких курсів доведено, що така технологія навчання передбачає рівноправний діалог між студентом та педагогом, діяльність викладача й учня здійснюється, головним чином, через інтелектуальну й емоційну взаємодію між ними, а результат навчання пов'язаний з метою навчального процесу. Традиційні в педагогіці суб'єктно-об'єктні стосунки між викладачем і навчаємим в дистанційному навчанні змінюються на суб'єктно-суб'єктні, де учасники навчальної діяльності є рівноправними членами, тобто відбувається перехід від авторитарного навчання до співробітництва між викладачем і навчаємим. Тому ефективність від дистанційного навчання виражається в покращенні емоційного соціально – психологічного клімату за рахунок ефекту, який отримується при досягненні балансу між викладачем і навчаємими.

Недолік позитивних емоцій сприяє надмірному стомленню. Усім відомо, що перед іспитом у людини настає стан, коли їй здається, що вона все забула. Це стан невпевненості, тривоги, страху спричиняє підвищення в крові кількості адреналіну, який немов би «стирає» інформацію в пам'яті. Багато в чому здоров'я студентів знаходиться в прямій залежності від структури освітнього процесу. Однією з головних причин неврозів учнів є психолого – педагогічні проблеми, що відбивають безпосередній вплив на них освітнього процесу. Вони викликані адаптивними труднощами, емоційною напругою,

підвищенням невротизму в період заліків та іспитів, авторитарністю викладача, зниженням рівня мотивації до навчання через незадоволеність методами викладання, невідповідністю рівня вимог початковій підготовці студентів, надмірно великим обсягом інформації і т.д.

Відомо, що створення атмосфери емоційного підйому в пізнавальній діяльності людини часто полегшує засвоєння і запам'ятовування нового матеріалу. Отже, основною вимогою педагогічної етики є сприятливий емоційний клімат. Можна виділити п'ять важливих умов, що забезпечують сприятливий емоційний клімат дистанційного навчання:

1. Обопільна (викладача і студента) віра в успіх. Віра породжує ентузіазм, запал, що захоплюють студентів і роблять їх сприйнятливими до навчання. Викладач може створювати в собі установку, тобто чекання, прогноз (установка – це психологічний настрій, який породжує віру в те, що це так є, чи так буде). Створивши цю установку, він може будувати навчальний процес так, щоб його прогнози виправдалися. Необхідно дивитися на потребу як на важливий фактор мотивації. На внутрішніх рівнях свідомості багато хто заперечує успіх. Їх зупиняє не застарілий страх невдачі, а скоріше, побоювання успіху. Потрібно осмислити, у чому ж необхідність: в успіху чи в поразці? Бачити мету, вірити в себе і не помічати перешкод – умови, що забезпечують успіх задуманого.

Таким чином, від установки викладача і студента залежить кінцевий результат.

2. Встановлення правильних взаємин між викладачем та аудиторією і між студентами в групі. Вплив викладача на студента величезний, якщо викладач виступає прикладом для наслідування. Важливо, щоб він не перебільшував своєї ролі і не зменшував ролі студентів, вірив у своїх колег і довіряв їм.
3. Доброзичливе ставлення до кожного студента. Потрібно вміти відмовитися від штампів, прагнути проникнути в діалектику студента, бути уважним.
4. Сприятливе мовне спілкування зі студентами з найпершої зустрічі.
5. Благонадійна обстановка в мережі.

Отже, створення сприятливого емоційного клімату для освіти студентів багато в чому залежить від самого викладача.

Включення психолого-педагогічних компонентів як інтелектуальних, так і емоційних, визначаючих цілісність і рухливість одного з найбільш складних психологічних станів, який має назву творче натхнення, дозволяє тьютору використовувати активанти, на основі яких будується ряд педагогічних прийомів, що сприяють підтримці позитивного інтересу до навчання.

У дистанційному навчанні домінуючою формою роботи є самостійна робота навчаємих. Вона дає можливість вибирати багатоваріантні дії, а також власні способи та методи навчання. В процесі самостійної роботи студент переживає різні емоції, які виникають в процесі пізнання. Це має суттєве значення для його творчої діяльності. Усвідомити своє хвилювання - означає пізнати причину, яка його викликала, співвіднести його з предметом вивчення, включити його в реальні взаємостосунки речей. Будь-яке практичне ставлення людини до певного навчального матеріалу має свій початок в виникаючій неспіввідносності того, яким воно повинно бути і яким воно є в даний момент. Ця неспіввідносність завжди викликає виникнення емоцій. З цього моменту і починається самостійна діяльність студента. Емоції є сигналом про те, наскільки студент рухається вперед в засвоєнні знань і формуванні вмінь. Почуття незадоволеності собою – це стимул до вдосконалення. Самостійне набуття знань не повинно носити пасивний характер. Навпаки, навчаємого необхідно залучати до активної пізнавальної діяльності, не обмежувати його тільки засвоєнням знань, а передбачати їх застосування для рішення різноманітних проблем оточуючої дійсності. В ході такого навчання студенти повинні, перш за все, навчитися здобувати і застосовувати знання, шукати і знаходити потрібні для цього засоби та джерела інформації, вміти працювати з ними. Слід враховувати, що в процесі самостійної роботи у студентів можуть виникати проблеми: психологічний розлад, почуття ізольованості, тривоги, неспокою, заплутаності, паніка.

Аналіз показує, що почуття ізольованості не є головним. Більш руйнівнішими для навчального процесу є почуття тривоги, неспокою, заплутаності та паніка. Тому слід приділяти велику увагу загальній структурі курсу, підготовці інформації та фаховому рівню викладача.

Можна сформулювати рекомендації щодо оформлення навчальних матеріалів для підтримання позитивного емоційного фону студентів. Отже, викладачу потрібно:

1. Ділити інформацію на блоки.
2. Створити зміст дистанційного курсу. Деталізований зміст може допомогти студенту швидко звертатися до потрібного розділу або блоку. Наявність системи повернення до будь-якого місця курсу забезпечує психологічний комфорт навчаємих.
3. Уникати складних речень та надлишку інформації в блоках.
4. Використовувати персональні займенники.
5. Уникати множинних негативів.

6. Використовувати різноманітні форми оцінювання.
7. Уникати жаргонів.
8. Використовувати приклади й аналогії. У традиційному навчанні викладачі часто спонтанно придумують приклади й аналогії, щоб краще розкрити тему перед студентами. Віддалені студенти і їхні викладачі не можуть користуватися цим типом взаємодії. Тому необхідно включати велику кількість корисних прикладів і аналогій у друковані матеріали. Однак, треба, щоб вони відповідали віку і досвіду студентів.
9. Бажано використовувати питання, які спрямовані більше на розуміння, чим на просте відтворення і запам'ятовування фактів студентами.
10. Доречно використовувати словники. Включення словника в дистанційний курс підводить до роз'яснення і розуміння студентами нової термінології, з якою вони зустрінуться в курсі.

Інтерактивність — ключове поняття освітніх програм дистанційного навчання. Курси дистанційного навчання повинні забезпечувати максимально можливу інтерактивність між студентом і викладачем, зворотний зв'язок між навчаємим і навчальним матеріалом, надавати можливість групового навчання.

Питання про характер впливів позитивних і негативних емоцій на процеси запам'ятовування і сприйняття інформації в дистанційному навчанні представляє теоретичний інтерес та має велике практичне значення для педагогічної практики, у якій методи заохочення та покарання в тій чи іншій формі завжди впливали на засвоєння нових знань. При цьому на всіх етапах навчання використовується можливість впливу через емоційну сферу.

Якщо у студентів щось не виходить, потрібно зосереджувати увагу на тім, *що* не виходить, а не на тім, *хто* винуватий. Якщо необхідно висловити осудження, потрібно вказувати на сам вчинок, а не на людину, яка його здійснила. Те ж можна сказати і про похвалу: хвалити потрібно дії, а не людину. Похвала, звернена до особистості людини, нерідко звучать як лестощі і не здатна виразити справжнє захоплення. Треба сформулювати основні моменти, які допоможуть викладачам уникнути емоційних зривів у студентів:

- ✓ Критичні зауваження бажано висловлювати тільки наодинці.
- ✓ Потрібно коректно пояснити, що з погляду викладача відбулося, і чому це неприпустимо.
- ✓ Основну увагу варто приділити тому, *що* саме погано.
- ✓ Необхідно роз'яснити студенту наслідки його дій.
- ✓ Потрібно дати студенту зрозуміти, що викладач пам'ятає і цінує те, що зроблено добре, а також попросити і надалі робити й вчитися так само.
- ✓ Необхідно дочекатися підтвердження готовності робити добрі справи.

Треба пам'ятати, що найбільш яскраво і тривало людина пам'ятає моменти радості, засмучення, тривоги, які її сильно вразили.

Для посилення активної ролі студента передбачена система вибору їм особистих освітніх цілей, домінантних напрямків занять, форм і темпів дистанційного навчання в різних навчальних галузях на всіх методологічних рівнях навчального процесу. Крім того, для активізації позитивних емоцій навчаємим широко застосовуються наступні форми: робота з переробкою інформації, діалог, навчальні дискусії, телеконференції та ін. Сприятливий мікроклімат під час проведення цих форм знижує почуття невпевненості та побоювання. Необхідно пам'ятати про організацію ділових, пізнавальних та дидактичних ігор, які звищують інтерес і увагу до навчального матеріалу.

Можна виділити етапи формування емоційного ставлення студентів до навчання в дистанційних курсах:

1. Дистанційний курс викликає до себе тимчасове позитивне ставлення, яке «випромінюється» потребами, з якими данні об'єкти знаходяться тільки в ситуативному зв'язку.
2. Те чи інше багаторазово пережите ставлення до навчання поступово закріплюється в пам'яті студента і починає відтворюватися відповідними стимулами навіть без зв'язку з потребами та ситуаціями (вдячність – симпатія при згадуванні).
3. Навчання в певному дистанційному курсі стає власною цінністю внаслідок формування потреби в самовдосконаленні.

Емоції повинні спонукати до діяльності. При цьому можливість впливу через емоційну сферу використовується на всіх етапах навчання.

Список літератури:

1. Гиффин Д., Раджасингам Л. Що таке віртуальне навчання. - М., Інформатика й освіта, 1999.
2. Дистанційне навчання: умови застосування. Дистанційний курс / за ред. В. М. Кухаренка. - Харків : НТУ «ХПІ», 2001.
3. Сквирский В. Я. Про роль педагогічної взаємодії // Вест. высш. шк. - 1987. - № 6. - С. 29-33.
4. Басова Н. В. Педагогіка і практична психологія. - Ростов-на-Дону, 2000.